

Dědictví Rudolfa Hesse

Mark Weber

Večer 10. května 1941 se zástupce Vůdce Třetí Říše vydal na tajnou misi, která měla být poslední a také nejdůležitější v jeho životě. Pod pláštěm noci Rudolf Hess odstartoval s neozbrojeným bombardérem Messerschmitt 110 z letiště Augsburg a namířil přes Severní moře do Británie. Jeho plánem bylo vyjednat mír mezi Německem a Británií. Hess letěl za vévodou z Hamiltonu, který měl být příznivcem mírového řešení mezi Německem a Británií, a měl kontakty na Winstona Churchilla.

O čtyři hodiny později, po úspěšném vyhýbání se britské protiletcecké palbě a pronásledujícímu letadlu Spitfire, Hess seskočil padákem (poprvé ve svém životě), přičemž si vymknul kotník, na jedno skotské pole asi 50 km od Hamiltonova sídla. Udivený farmář našel zraněného pilota a odevzdal ho místní jednotce domobrany.¹

Winston Churchill okamžitě odmítl Hessovu mírovou nabídku a uvěznil ho jako válečného zajatce, i když dorazil neozbrojen a z vlastní vůle. Rudolf Hess, vyslanec míru, měl zůstat vězněm až do své smrti v srpnu roku 1987 ve věku 93 let.

Pro mnohé smrt někdejšího zástupce Adolfa Hitlera a posledního žijícího člena nejbližšího Hitlerova okolí znamenala skutečný konec éry 2. světové války. Ale jeho skutečné dědictví je poněkud odlišnější. Strávil 46 let – polovinu svého života – za mřížemi, jako oběť spravedlnosti krutého vítěze. Rudolf Hess, víc než kdokoliv jiný, symbolizuje pomstychtivost a pokrytectví Norimberského tribunálu.

Mise

Hess byl hluboce otřesen britským vyhlášením války proti Německu v září 1939. S Hitlerovým souhlasem zahájil o pár měsíců později tajné úsilí o vyjednání mírové dohody mezi dvěma „bratrskými germánskými národy“ prostřednictvím britských úředníků v neutrálním Portugalsku a Švýcarsku.² Když tato snaha selhala, Hess začal s přípravami svého letu do Británie, což byla bezpochyby upřímná, a snad naivní snaha ve válce mezi jeho milovanou domovinou a národem, který velmi obdivoval.

„Můj příchod do Anglie tímto způsobem je, jak zjišťuji, tak nezvyklý, že nikdo ho jen tak lehce nepochopí“, řekl Hess britskému představiteli pár týdnů po letu. „Byl jsem konfrontován s velmi těžkým rozhodnutím. Nemyslím si, že bych došel k mému konečnému rozhodnutí [letět do Británie], pokud bych neustále neměl před svými očima řady dětských rakví s plačícími matkami, anglickými i německými, a další řady rakví matek s plačícími dětmi za nimi.“³

I když existovala malá šance, že by Hessova mise mohla uspět, některé aspekty jeho letu a jeho důsledku zůstávají stále nejasné. Britská vláda uskutečnila mimořádný krok zapečetění desítek Hessových dokumentů, aby byly vydány až v roce 2017. Sefton Delmer, představitel britských propagandistických vysílání do Německa po dobu válečného období, spekuloval, že britská vláda mohla mít k utajení dobré důvody:⁴

V té době Churchill o Hessově případu neuveřejnil nic; o něm se pouze mlčelo. V Británii existovala velká mírová skupina a Churchill se pravděpodobně obával, že by ho tato skupina svrhla z jeho premiérského křesla, protože nesouhlasil s Hessovými mírovými návrhy.

Spravedlnost vítěze

Na konci války byl Hess převezen do Norimberku, aby byl souzen spolu s dalšími německými vůdci, Spojenými státy, Británií, Sovětským Svazem a Francií jako jeden z „hlavních válečných zločinců“.

I když se s Hessem zacházelo nespravedlivěji než s kýmkoliv jiným, samotný Tribunál byl pochybně legální a morální povahy. Mnoho prominentních lidí v Americe i Evropě poukázalo na to, že proces porušoval dva základní principy. Za prvé šlo o proces vítězů vůči poraženým. Vítězové byli svými vlastními zákonodárci, žalobci, soudci, údajnými oběťmi a částečně komplici (v případě Sovětů a rozdělení Polska).

Za druhé, obvinění byla ve vhodné době nalezena a definována ex post facto.

Předseda Nejvyššího soudu USA Harlan Fiske Stone nazval procesy podvodem. „[Hlavní žalobce Spojených Států] Jackson je vzdálený, provozující svoje prvotřídní lynčování v Norimberku.“ psal Stone. „Nevadí mi, co dělá vůči nacistům, ale nesnáším dívat se na předstírání, že vede soud a soudní jednání podle zvykového práva. Jde o příliš pokrytecký podvod, než aby vyhovoval mým staromódním idejím.“⁵

Přisedící soudce Nejvyššího soudu William O. Douglas vznesl obvinění, že Spojenci byli v Norimberku vinni ze „substituce moci nad principem“.⁶ Později taktéž napsal: „Tehdy jsem si myslel, a stále si myslím, že Norimberské procesy byly bez zásad. Zákon byl stvořen ex post facto, aby vyhovoval žádostem a křiku doby.“⁷

Sovětská spoluúčast na „Mezinárodním vojenském tribunálu“ mu propůjčovala auru politického demonstračního procesu. Soudce I. T. Nikitčenko, který předsedal slavnostnímu zahájení jednání, byl soudcem v neslavném moskevském procese se Zinovjevem a Kameněvem v roce 1936. Před svoláním Tribunálu Nikitčenko vysvětlil sovětský pohled na akci.⁸

Jednáme tu s předními válečnými zločinci, kteří už byli usvědčeni a jejichž usvědčení bylo oznámeno moskevskou i krymskou [Jaltskou] deklarací představitelů [Spojeneckých] vlád... Celkovou ideou je zabezpečit rychlé a spravedlivé potrestání zločinů.

Kromě pochybného právního postavení Tribunálu byli Hess a další němečtí vůdci posuzováni podle standardu, podle kterého nebyli Spojenci nikdy souzeni. V ostrém kontrastu k jeho veřejným projevům hlavní žalobce Spojených států v Norimberku, Robert Jackson, soukromně v dopisu prezidentovi Trumanovi připustil, že Spojenci⁹

učinili a nebo činí některé z těch samých věcí, za které soudí Němce. Francouzi také porušují Ženevskou konvenci v zacházení s [německými] válečnými zajatci, protože naše velení jim posílá vězně [na nucenou práci ve Francii]. Soudíme pustošení a naši spojenci ho praktikují. Říkáme, že agresivní válka je zločinem, a jeden z našich spojenců prosazuje vládu nad pobaltskými státy na základě ničeho jiného než dobytí.

Nic nepoukazuje na základní nespravedlnost norimberského procesu lépe než zacházení soudu s Rudolfem Hessem.

Na lavici obžalovaných byl především kvůli svému důležitě znějícímu, ale jaksi prázdnému titulu zástupce Führera. Jeho povinnosti jako Hitlerova zástupce byly prakticky jen ceremoniální: Přednášel každoroční vánoční projev k národu, vítal delegace etnických Němců ze zahraničí, objevoval se na charitativních společenských akcích a prezentoval Führera na každoročním norimberském stranickém kongresu. Tento obraz Hesse s nadšeným pohledem si většina světa pamatuje asi nejlépe, většinou z krátkého sestříhu z filmu Leni Riefenstahlové „Triumpf vůle“ ze sjezdu z roku 1934.

Známý jako „svědomí strany“ často využíval moc a vliv na intervenci za oběti pronásledování extrémisty v národně-socialistické straně. Ve své podrobné studii, *Justice at Nuremberg*, která je k německým obžalovaným všeobecně velmi kritická, historik Robert E. Conot nazval Hesse „decentním a poctivým“ člověkem a „pacifistou od srdce“.¹⁰

Ve své norimberské obžalobě zástupce Führera ho čtyři spojenecké mocnosti předvídatelně zobrazovaly tím nejtemnějším způsobem.¹¹ „Hess začal se svými spikleneckými aktivitami okamžitě po ukončení první světové války přidáním se k militaristickým a nacionalistickým organizacím“, znělo obvinění. Pokračovalo absurdním tvrzením, že „Hess byl jediným členem [nacistického] spiknutí, který se už v roce 1933 hlásil k cíli úplné světovlády“. Společná spojenecká žaloba končila těmito téměř směšnými slovy:

Po dobu let 1920 až 1941 Hess zůstával nejvěrnějším a nejneúnavnějším vykonavatelem Hitlerových cílů a návrhů. Tato úplná oddanost úspěchu spiknutí vyvrcholila jeho letem v úsilí vůči válce s Anglií [!] a na získání anglické podpory pro požadavky Německa proti Rusku, které pomáhal připravovat.

Díl Hessovy spoluúčasti v nacistickém spiknutí je tak velký, jako je díl strany, kterou řídil. Zločiny strany jsou jeho zločiny.

Ve skutečnosti byly spojenecké důkazy proti Hessovi slabé. Führer udržoval svého zástupce ohledně své zahraniční politiky a vojenských rozhodnutí v temnotách. V Norimberku bylo jasně určeno, že Hess nebyl přítomný na žádném ze setkání, na kterých Hitler projednával svoje vojenské plány.¹² A samozřejmě nemohl být volán k zodpovědnosti za německé akce, které se udály po jeho letu do Británie, včetně těch, které byly vykonány po dobu tažení proti Sovětskému svazu.

Navzdory tomu Tribunál prohlásil Hesse za vinného ze „zločinů proti míru“ („plánování a příprava agresivní války“) a ze „spiknutí“ spolu s dalšími německými vůdci na spáchání údajných zločinů, ale za nevinného z „válečných zločinů“ a „zločinů proti lidskosti“.

Žádný vážený historik dnes nevěří norimberskému obvinění, že Hess byl vinný ze „zločinů proti míru“. Téměř celá kritika Hesse v nedávných letech byla místo toho soustředěna na jeho podpis Norimberských zákonů z roku 1935, které obíraly německé Židy o jejich práva jako plnoprávných občanů a zakazovaly svatby mezi Židy a nežidy. Tyto zákony údajně „vydláždili cestu“ vyhlazování Židů o několik let později.¹³ Ať je podstata tohoto argumentu jakákoliv, Hess neměl s návrhem či publikací těchto zákonů nic do činění a jeho podpis na nich byl jen pro formu. A i kdyby, tyto zákony byly domácími nařízeními, která měla svoje protějšky v množství jiných zemí, včetně Spojených států.

Narozdíl od spoluobžalovaného Alberta Speera, válečného ministra pro zbrojení, který dělal pro udržování chodu německé válečné mašinerie víc než zástupce Führera, a který obdržel „jen“ 20letý trest, Hess odmítl Tribunálu podlézat. Ve své loajální podpoře Hitlera a národně-socialistického režimu neprojevil žádné výčitky svědomí.

Ve svém závěrečném vyjádření k soudu 31. srpna 1946 prohlásil:

„Měl jsem privilegium po mnoho let svého života pracovat pod největším synem, jakého můj národ ve své tisícileté historii stvořil. I kdybych mohl, nechtěl bych toto období ze svého života vymazat.

Jsem šťastný, že vím, že jsem vykonával svou službu lidu, svou službu jako Němec, jako národní socialista, a jako loajální následovník mého Führera. Ničeho nelituji.

Bez ohledu na to, co lidé udělají, jednoho dne stanu před soudní stolicí Boha Věčného. Odpovím mu a vím, že mne osvobodí.“

Když došlo na posuzování jeho trestu, soudci nebyli nakloněni shovívavému jednání s tak nekajícím se obžalovaným. Sovětský soudce a jeho zástupce přemýšleli o tom, že by měl být popraven. Britský a americký soudce a americký a francouzský zástupce hlasovali pro doživotní vězení, zatímco francouzský soudce navrhl dvacetileté vězení. Britský zástupce se zdržel. Nakonec se dohodli na doživotním vězení.¹⁴

Významný britský historik, profesor A. J. P. Taylor, shrnul Hessův případ ve vyjádření z roku 1969:¹⁵

„Hess přiletěl do této země v roce 1941 jako vyslanec míru. Přišel se... záměrem nastolení míru mezi Velkou Británií a Německem.

Jednal v dobré víře. Padl nám do rukou a bylo s ním nespravedlivě zacházeno jako s válečným zajatcem. Po válce jsme ho mohli propustit.

Hessovi nebyl dokázán žádný zločin... Jak ukazují záznamy, nebyl ani na jedné z tajných porad, kde Hitler vysvětloval své válečné plány.

Byl, samozřejmě, vedoucím členem nacistické strany. Ale nebyl víc vinný než jakýkoliv jiný nacist a nebo, pokud chcete, jakýkoliv jiný Němec. Všichni nacisté, všichni Němci, pokračovali ve válce. Ale kvůli tomu nebyli všichni odsouzeni.

Že Rudolf Hess – jediný v Norimberku, který riskoval svůj život pro mír – byl uznán vinným ze „zločinů proti míru“ bylo jistě nejironičtějším překroucením spravedlnosti ze strany Tribunálu.“

Spandau

Od roku 1947 do své smrti byl Hess držen v západoberlínské věznici Spandau, kterou řídily čtyři spojenecké mocnosti. Regulace stanovily, že „věznění bude ve formě samotky“ a zakazovaly vězeňským úředníkům vůbec nazývat Hesse jménem. Byl oslovován jen jako „vězeň číslo 7“.

Podmínky byly tak zlé, že francouzský kaplan Pastor Casalis v roce 1950 protestoval u vězeňského direktorátu: „Bezpečně se dá říct, že Spandau se stalo místem duševního mučení v takovém rozsahu, které křesťanskému svědomí nedovoluje mlčet...“¹⁶

Po 20 let měl Hess přinejmenším omezenou společnost pár dalších norimberských odsouzců, ale od října 1966 do své smrti o 21 let později byl jediným vězněm v pevnosti připomínající věznici původně vybudovanou pro 600 vězňů. Byl, slovy amerického ředitele Spandau, podplukovníka Eugene Birda, „nejosamělejším člověkem na světě“.

Zadržování tohoto jediného muže ve Spandau stálo západoněmeckou vládu okolo 850 tisíc marek ročně. Kromě toho každá ze čtyřech spojeneckých mocností musela po dobu celého roku poskytnout důstojníka a 37 vojáků, jakož i ředitele a dozorce. Permanentní personál v počtu 22 zahrnoval kuchaře, číšníky a uklízečky.

V posledním roce svého života byl Hess slabým a křehkým starcem, napůl slepý, krácející shrbený s berlou v ruce. Žil fakticky v úplné izolaci podle striktně regulovaného denního řádu. V době jeho zřídka setkání s manželkou a synem mu nebylo povoleno je obejmout nebo se jich jen dotknout.¹⁷

Dávno před jeho smrtí se Hessovo uvěznění stalo groteskním a absurdním divadlem.

Dokonce i Winston Churchill vyjádřil lítost nad zacházením s ním. V roce 1950 napsal:¹⁸

„Znaje celý příběh, jsem rád, že nejsem zodpovědný za způsob, jak s Hessem bylo a je zacházeno. Jakákoliv může být morální vina Němce, který stál blízko Hitlera, Hess za to pykal svým obětavým a šíleným skutkem bláznivé benevolentnosti. Přišel k nám z vlastní vůle, a i když bez autority, měl něco z kvality vyslance. Byl medicínským, ne kriminálním případem, a měl být za takový považován.“

V interview v roku 1977 Sir Hartley Shawcross, který byl hlavním britským žalobcem v Norimberku, nazval pokračující věznění Hesse „skandálem“.¹⁹

Nespravedlnost vůči Hessovi nebyla něčím, co se stane a přejde. Bylo to spíše zlo, které pokračovalo den za dnem po 46 let. Rudolf Hess byl vězněm míru a obětí pomstychtivé doby.

Převzato z www.ihr.org

Korektura: Richard Lenfeld

Poznámky

¹ Ilse Hess, Rudolf Hess: Prisoner of Peace (Torrance, Calif.: IHR, 1982), s. 31-38, 25-27; Wolf R. Hess, My Father Rudolf Hess (London: W.H. Allen, 1986), s. 17-24; Eugene K. Bird, Prisoner # 7: Rudolf Hess, (New York: Viking Press, 1974), s. 184, 200, 209-210.

² W. R. Hess, My Father Rudolf Hess, s. 50, 66-67; Ilse Hess, Rudolf Hess: Prisoner of Peace, s. 15, 24.

³ Hessovo vyjádření Sirovi Johnovi Simonovi, 10. června 1941. Citované v: Ilse Hess, Rudolf Hess: Prisoner of Peace, s. 14.

⁴ Citováno v: W. R. Hess, My Father Rudolf Hess, s. 391-392.

⁵ Alpheus T. Mason, Harlan Fiske Stone: Pillar of the Law (New York: Viking, 1956), s. 716.

⁶ William O. Douglas, An Almanac of Liberty (1954), s. 96. Citováno v: William J. Bosch, Judgment on Nuremberg (Chapel Hill, NC: Univ. of North Carolina, 1970), s. 132-133.

⁷ Citováno v: H. K. Thompson, Jr. and Henry Strutz, eds., Dönitz at Nuremberg: A Reappraisal, (Torrance, Calif.: 1983), s. 196.

⁸ Zpráva Roberta Jacksona, představitele Spojených Států na Mezinárodní konferenci o válečných procesech, London, 1945 (Washington, DC: US State Dept., 1949), s. 104-106, 303.; Whitney R. Harris, Tyranny on Trial: The Evidence at Nuremberg (Dallas: S.M.U. Press, 1954), s. 16-17.

⁹ Jacksonův dopis Trumanovi, 12. října 1945. Citováno v: Robert E. Conot, Justice at Nuremberg (New York: Harper & Row, 1983), s. 68.

¹⁰ R. Conot, Justice at Nuremberg (New York: Harper & Row, 1983), s. 44.

¹¹ Office of the United States Chief of Counsel for the Prosecution of Axis Criminality, Nazi Conspiracy and Aggression (11 vols.), Washington, DC: US Gov't., 1946-1948. (The „red series.“), Volume 2, s. 466, 469, 477-478.

¹² R. Conot, Justice at Nuremberg, s. 347-348, 501; W. R. Hess, My Father Rudolf Hess, s. 229.

¹³ Viz například: „Rudolf Hess,“ Washington Post (editorial), 19. srpna 1987; List Marvina Hiera a Abrahama Coopera, The New York Times, 1. května 1984.

¹⁴ R. Conot, Justice at Nuremberg, s. 487; W. R. Hess, My Father Rudolf Hess, s. 235-236.

¹⁵ Sunday Express, London, 27. dubna 1969. Citováno v: W. R. Hess, My Father Rudolf Hess, s. 392-393.

¹⁶ W. R. Hess, My Father Rudolf Hess, s. 265-266.

¹⁷ Eugene K. Bird, Prisoner # 7: Rudolf Hess, s. 152 a na různých místech.

¹⁸ Winston S. Churchill, The Grand Alliance (Boston: Houghton Mifflin, 1950), s. 55.

¹⁹ Interview s Bild am Sonntag, 10. dubna 1977. Citováno v: Wolf R. Hess, My Father Rudolf Hess, s. 402.